

Zpráva ze zajišťovacího restaurátorského průzkumu na nástropních malbách
v kostele Narození Panny Marie na Vranově u Brna

Pasport akce:

Památka:	Nástěnná malba
Umístění:	Hlavní klenba poutního kostela Narození Panny Marie na Vranově
Technika:	Al fresco secco
Autor:	J. J. Edgens
Datace:	1738
R.č.:	7-1087
Vlastník:	ŘKF Vranov u Brna Vranov 7 664 32 tel: 541 239 023
Investor:	dtto Zastoupený Karlem Hanslíkem – administrátorem
Památkový garant:	Mgr. Martin Číhalík, NPÚÚOP v Brně
Zhotovitel:	IMAGO v.o.s. G. Preissově 3 616 00 Brno
Odpovědný restaurátor:	Jan Knor, akad. mal.
Odborný konsultant:	ing. Vladimír Fiala, statik
Akce:	zajišťovací restaurátorský průzkum

Popis památky:

Jedná se o celoplošnou malířskou výzdobu klenby hlavní lodi a presbytáře kostela. Figurální kompozice je rámována iluzivní architekturou. Námětem hlavní scény je adorace božského původu všeho míra v symbolickém hebrejském jméně Jahve, který je původcem i zázračnosti Vranovské Madony zobrazené v oblačných výšinách iluzivního prostoru. Malby v presbyteriu se váží k účtě sochy Panny Marie, která je součástí hlavního oltáře. Kompozici tvoří andělé adorující světici.

Stav památky:

Z průzkumů vyplývá jak špatný byl stav maleb již před deseti léty. Postup přirozené degradace přinesl od té doby rozšíření hloubkových defektů a dílčí ztráty na malbách vůbec. Lze však konstatovat relevanci starších hodnocení poruch popsanych dříve a to včetně navrženého restaurátorského postupu. Otázku odhadu finančních nákladů je třeba upravit s ohledem na aktuální ceny a pokročilost chátrání maleb.

Pro zamýšlenou obnovu vnějšího pláště staveb je ovšem rozhodující okolnost doposud zachovaných souvrství omítek v kontextu všech povrchů. Popsání povahy, stavu a rozsahu dochovaných omítkových fragmentů před stanovením postupu oprav a to i v případě jejich souvislého překrytí je důležité proto, aby nevhodnou technikou provádění sanace nedošlo ke ztrátám na strukturách z hlediska vývoje památky nenahraditelných. Práce by proto měly probíhat pod dozorem restaurátora.

Metody a postup průzkumu a zajištění :

S ohledem na existenci starší omítky s dekorativní výmalbou, která zřejmě pokrývala celou plochu, podobně jako současná mladší malířská výzdoba od J.J. Edgense dochází k postupnému odlučování souvrství a to bez ohledu na vážnější vnější příčiny. Důsledkem je i lokální odpadnutí cca 1,5 m² mladší omítky s malbou od Edgense ve střední, západní části klenby presbyteria. Restaurátoři měli zabezpečit oddělené vrstvy omítek pomocí mechanických kotev a prozkoumat celkový stav jak barevné vrstvy, tak nosných štukových vrstev. Součástí hodnocení je popis rozsahu přemaleb, starších poškození, převážně zatečením do severní paty klenby presbytáře. Většina poškození byla opravována restaurátorsky při poslední obnově interiéru. Bylo též třeba provést zkoušky snímání volných nečistot a prachového depozitu. Budou odebrány mikrovzorky pro charakterizování struktury omítek obou etap. Výsledky průzkumu budou zapracovány do restaurátorského záměru, který je součástí zprávy.

úprava	zdivo	jádro a omítka	barevná vrstva	přemalby
Konec 17.stol	cihelné	Středně zrnitá, krémová, cca 1 cm silná vrstva středně zrnitá, světlá, cca 7 mm štuková vrstva s hlazeným vápenným povrchem	Vápenná tempera, dekor s rostlinnými motivy	Nejsou, ale povrch je hustě opekován
1738	-----	Vrstva středně zrnitého, šedého štku bez jádra, přímo na starší malbě v síle cca 7 – 10 mm	Al fresco – secco Figurální malba a iluzivní architektura	Rozsáhlé malířské doplňky poškozené původní malby

Rozsah ztrát starších omítek s dekorem signalizují síťovitě rozvinuté, jemné trhliny (krakeláž) v současné Etgensově malbě, přičemž omítka výborně váže na zdivo. Opačně tomu je v případě dochovaného souvrství první úpravy. Špatná vazba na zdivo je způsobena nesoudržností jalového jádra a také oddělením starší a novější omítky v kontaktu s původní malovanou výzdobou klenby.

Současný malířský výraz stojí na dochovaném al frescu, na němž se sčítá fragment původního secca doplněný vzdušnou domalbou pravděpodobně z poslední opravy. Ve figurálních pasážích si dílo uchovalo přijatelnou formu. Iluzivní architektura rámuje scény je přemalována v některých partiích příliš vydatně a nepůsobí stylově čistě. Mimo trhliny související především s tepelnou dilatací konstrukce kleneb se nalézají v severní části klenby presbyteria rozsáhlé opravy omítek. Zapravené defekty způsobené zatékáním nesou rekonstrukce zaniklé části kompozice. Zde lze pozorovat nevýrazné a nesouvislé bělavé závoje na barevné vrstvě, které jsou nejspíše důsledkem transportu rozpustných solí při zatečení do svrchních vrstev, kde došlo k jejich rekrystalizaci po odpaření vody. Podobně je tomu na iluzivní malbě architektury nad kůrem (západní část hlavní lodi) kde sole narušily omítky a barvu, viz odebrané vzorky.

Restaurátorský záměr, návrh postupu restaurování malířské výzdoby hlavní klenby kostela narození panny Marie na Vranově u Brna.

V první etapě záchranného průzkumu, kdy byly mechanickými kotvami fixovány vrstvy částečně odloučených omítek, byl dokumentován současný stav malby s důrazem na charakteristiku poškození barevné vrstvy.

Bylo zjištěno, že Etgensova výmalba je provedena na středně zrnitém našedlém štku, který je nanesen na starší, pekovaný, hladký povrch opatřený dekorativní, vegetativní malbou na vápenném podkladě. O charakteru mechanických poruch, převážně trhlin, je pojednáno v restaurátorské zprávě. Autorská Etgensova malba se skládá ze dvou technicky odlišných vrstev. Al fresco tvoří základ formálního a podbarvujícího řešení. Rytá obrysová kresba, tělové podtóny, základy drapérií i architektury. Secco technikou byly provedeny modelační struktury a detaily. Zatím co fresco se zachovalo v dobrém stavu, secco je dnes fragmentem původní finální podoby. Poslední restaurátorský zákrok tento stav neúplnosti malby vyřešil spíše lazurní domalbou bez konkretizace detailu drapérií. Pozadí i architektura byly posilovány, zklidňovány a zaretušovány byly tmelené trhliny. Celek působí vzdušně a barevně přesvědčivě. Pouze na místech úplných rekonstrukcí, kdy na nový štuk jsou provedeny nově figury či okrové ornamenty v architektuře, je výsledek pochybný, a to jak formálně, tak barevně. tyto defekty mají lokální charakter a souvisí se zatečením do konstrukce klenby v místě severní strany klenby presbyteria a nad kůrem.

Jakkoli je třeba malbu aktuálně restaurovat, měla by být vyřešena statika klenby, tj. návazně na krovy a bezvadný stav střešního pláště.

Postup by se měl soustředit na dokončení injektáží do dutin mezi omítkami. Vyjmutí starých nefunkčních tmelů a novodobých podkladů. sejmuty tí budou všechny nepůvodní, nevyhovující domalby – rekonstrukce. Ostatní plochy je třeba velmi opatrně zčistit – suchou cestou a opatrným odtupováním povrchu destilovanou vodou. Mimo domaleb nových partií by neměly barevné doplňky měnit povahu současného výrazu „torza“.

za IMAGO v.o.s

Knov' Kateřina

IMAGO v.o.s.

G. Preissově 3 V Kroupovci 1577
616 00 BRNO 2 276 01 Mělník - Mlázice
tel.: 315 697 013
IČO: 46983210 DIČ: CZ46983210